

Kulatý stůl Soudcovské unie k elektronickým právním informacím

Na počátku října 2010 se konal v již tradičním prostředí hotelu Christie v Praze shodou okolností rovněž jubilejní dvacátý soudcovský kulatý stůl, tentokrát však s poněkud netradičním obsazením i obsahem. Kancelář Havlíček Brain Team, která je pořadatelem těchto akcí, přizvala ke spolupráci nejen členy Soudcovské unie, již reprezentovala viceprezidentka Mgr. Šárka Hájková, ale také partnera časopisu Soudce, společnost Atlas consulting, s. r. o., v čele s ředitelem Ing. Jiřím Řehákem a další hosty k diskusi o systémech elektronických právních informací.

Moderátor kulatého stolu JUDr. Karel Havlíček v úvodu zdůraznil význam staré latinské pravdy – bis dat qui cito dat (dvakrát dává, kdo rychle dává): „Patřím ke generaci právníků, kteří studovali z tištěných sbírek zákonů a z knižně vydávaných učebnic a komentářů. Když jsme potřebovali zapracovat novelizaci do textu právního předpisu, museli jsme používat nůžky a lepidlo. Naštěstí tehdy nevládly v legislativě poměry permanentní vichřice jako dnes. Kdyby se v této době někdo pokoušel touto metodou tvořit úplně aktuální znění občanského soudního řádu, výsledkem by byl mnohasetstránkový salát, z něhož by vlepené papírky vlály na všechny strany,“ poznamenal. „Když přišly do těchto zemských šířek a délek elektronické informační právníky systémy, byl to začátek skutečné revoluce, nové etapy v životě a práci českých právníků. Jakousi

předzvěstí této éry se stalo krátké období, kterému říkám doba volných listů. Ale ta doba záhy skončila a přišli odborníci přes software. A právě tam se rodily důvody tohoto našeho dnešního setkání. Kdo tehdy příliš nereagoval, byli bohužel právníci. Vlastně jsme se spokojili s tím, co nám bude nabídnuto. Proto se nelze divit, že se v těch letech vytvořily systémy, které byly spíše postaveny na znalostech softwareových než na vědomostech právních a na praktických potřebách právníků. Když se dnes podíváme na legislativu, můžeme nepochybně konstatovat, že značná část problémů, vad, opakování téhož, kopírování a tak dále, které se každodenně projevují, jsou právě důsledkem toho, že právníci, kteří na počátku do jisté míry rezignovali a nechali se vláčet vývojem, používají informační systémy, které připravili nepravníci.“ V této souvislosti poukázal JUDr. Havlíček i na negativní dopady tohoto trendu do judikatury a zejména do literatury, kde se zejména fenomén opisování stal velkým aktuálním problémem. „To není samozřejmě chyba softwaru,“ prohlásil, „to je chyba nás, právníků, kteří nedovedeme programových možností a kapacit nové techniky pořádně využívat. A fakticky jsme ani nikdy nevyšli s plným nasazením vstříc těm, kteří software tvoří. Nedebatovali jsme s nimi dost, neabsolvovali jsme potřebné množství namáhavých diskusí, a teď na to v mnoha ohledech sami doplácíme, protože v řadě případů sloužíme spíše my počítačové technice, než aby ona sloužila nám.“

Vstupní úvahu přednesla Mgr. Ing. Petra Gříbková ze společnosti Atlas consulting. Mimo jiné uvedla: „Elektronický právní informační systém jako téma diskuse se může jevit spíše jako téma pro odborníky z oblasti výpočetní techniky. Ale je mnohem širší. Dnes není problémem získat informace. Problémem naopak je, jak s informacemi pracovat, jak je efektivně využívat. Bohužel, trendem současnosti je spíše určitá informační zahlcenost. Úhelným kamenem se tedy stává kvalitní informační podklad, na jehož základě můžeme – vybaveni dobrým systémem – uskutečňovat svá rozhodnutí. Jde v podstatě – řečeno ekonomickou terminologií – o maximalizaci užítku práce s informacemi. Z tohoto hlediska východiskem je přechod od univerzálnosti k jednotlivým oborovým řešením. Proto chceme diskutovat především o tématu specializace.“

Zasvěcený komentář o podstatě, historii vzniku a budoucnosti moderních elektronických právních informačních systémů přednesl Ing. Jiří Urbánek. Za logické označil to, že první systémy tohoto typu vznikly v zemích, které spadají do rámce anglosaského práva, protože obrovské množství precedentních právních pramenů bylo pro taková řešení živnou půdou. Cesta, kterou obor urazil za čtyřicet či padesát let vývoje, je nepochybně úctyhodná. Zatímco ovšem v anglosaském světě byl hybatelem rozvoje v tomto ohledu především trh a jeho soukromí hráči, na evropském kontinentu měl daleko větší váhu vliv státu. Evropa se vydala cestou veřejných portálů, které měly zpřístupnit zákony a další právní předpisy. „Zvlášť silným impulsem se stala snaha států zpřístupnit právní předpisy v aktuálních a úplných zněních,“ prohlásil Ing. Urbánek. „Dnes se to podařilo ve významném rozsahu ve více než polovině evropských zemí.“ V této souvislosti představil přítomným mapu zemí, kde fungují veřejně přístupné

neplacené portály, jež nabízejí plný přístup k právním předpisům. Česká republika mezi nimi uvedena není. Mimochodem, jak poznamenal referující, ve čtyřech evropských státech není už listinná podoba sbírky zákonů vydávána vůbec. „To je trend, který je zcela nesporný. Přitom ale vedle těchto veřejných portálů, které mají za úkol poskytnout veřejnosti přístup k platnému právu, existuje celá řada velmi úspěšných systémů komerčních. Ukázkou symbiózy je v Evropě třeba Rakousko, velmi aktivní průkopník právní informatiky, kde vedle sebe existuje systém veřejný i soukromý a výhodně se doplňují. Lze si klást otázku, co je důvodem takového soužití a jaký je vzájemný vztah těchto portálů. Odpověď zřejmě spočívá v rozsahu informací, které komerční systémy nabízejí. Veřejné portály jsou přirozeně zaměřeny především na plnění základní funkce státu – co nejjednodušším způsobem zpřístupnit veřejnosti platné právo tak, aby občan získal potřebné informace. Tyto systémy si ani nekladou za cíl podporovat nějaké příliš sofistikované zadání, nýbrž naopak sledují jednoduchost, snadnou přístupnost pro všechny. Naproti tomu komerční systémy pracují s daleko větším množstvím informačních zdrojů i nástrojů.“

Speciální pozornost věnoval Ing. Urbánek situaci v České republice. Připomněl přelomovou práci akademika Knappa o kybernetických metodách v právu z počátku 60. let a konstatoval, že tehdy Československo mělo skutečnou šanci stát se jedním z lídrů kybernetického trhu. „Byla vyvinuta řada dílčích výstupů, ale v tehdejší společnosti nebyl tento předmět příliš politicky populární. Možná proto se projekt, který začínal velmi nadějně, k praktickému využití v podstatě nedostal. Teoretických výstupů, které zde byly, využily fakticky až komerční společnosti po roce 1990. Náš stát – zjednodušeně

řečeno – do značné míry rezignoval na tuto svou úlohu a přenechal prakticky volné pole v oblasti elektronického předávání informací soukromým firmám. Teprve impuls v podobě rozšíření internetu jako komunikačního média znamenal další změnu. Stát pochopil, že tímto způsobem může jednoduše a jednotně zajistit distribuci určitých informací. Začaly vznikat různé portály. V tomto ohledu jsou na české právníkové scéně jistým průkopníkem zejména nejvyšší soudy se svými webovými stránkami. Ale stále je to vlastně velmi omezená služba, což se týká i právních předpisů. A navíc jsou to samostatně fungující dílčí řešení, která spolu v podstatě nijak nekomunikují a nekooperují. To platí i přesto, že dnes se pomalu rozjíždějí projekty e-legislativy, e-sbírky a podobně, které by z veřejnoprávního hlediska měly zastřešit oblast práva, nabídnout nové způsoby informování. Předpokládám, že uplyne ještě pár let, než dojdou tyto projekty plné praktické realizace. Během té doby bude nepochybně pokračovat velmi důležitá role komerčních právních informačních systémů. A je třeba podotknout, že tyto systémy nabízejí pohled, který ani v uvažované podobě e-sbírky není předpokládán. Síla významných informačních systémů je totiž v tom, že poskytují skutečně komplexní obraz právního prostředí, pracují s informacemi z celé řady zdrojů, dávají tyto informace do souvislostí, hledají aspekty, které jsou pro profesionály důležité. V tom stále přetrvává základní rozdíl přístupu státu a veřejných institucí na jedné straně a přístupu profesionální komerční sféry na straně druhé. Na té první snaha o co nejjednodušší komunikaci, často s rezignací i na elementární technické a technologické možnosti, na druhé neustálé rozšiřování zdrojů a nástrojů pro práci s nimi.“

Moderátor poté zahájil diskusi. Jako první vystoupila ředitelka Justiční akademie JUDr. Daniela Kovářová.

„Je to komplikovaný střet moderních technologií budoucnosti. O tomto vývoji nepochybujeme. Na druhou stranu – na právníkou fakultu většina z nás šla mimo jiné proto, že se tam nevyučuje matematice. Tady, kolem tohoto kulatého stolu, se sešli právníci, kteří nějaký vztah k matematice či informatice zřejmě mají. Všichni s elektronickými informacemi tak či onak pracujeme. Já ostatně žiji pětadvacet let s informatikem, takže jsem sama napůl informatik. Přesto jsem přesvědčena, že až na naprosté výjimky všichni právníci mají k počítačům jistou rezistenci, dívají se na všechno, co se týká elektronizace s určitým respektem, ba možná dokonce i se strachem. To, co vymyslí programátoři, s tím my, právníci, míváme pravidelně problémy. Konzervativní právník chce přijmout zákon,

KULATÝ STŮL SOUDCOVSKÉ UNIE

naučit se ho a aplikovat. Stejně tak – a to je jedno z vysvětlení, proč právníci před lety zaspali – by si přál pořídit si jeden počítač, jeden software, naučit se ho ovládat a žít s ním do konce pracovní kariéry. Vy, informatici, jste naladěni na cestu, na niž neustále probíhá změna. Není žádný stav. Je setrvalý vývoj. To je pro právníka – advokáta, soudce, notáře – zpravidla k údivu. Proč si musí jednou za tři nebo pět let pořídit nový počítač? Proč se musí znovu a znovu učit pracovat s nějakým novým programem? Když si vzpomenu na debaty o přijetí věcného záměru e-legislativy a e-sbírký v Legislativní radě vlády, třesou se mi kolena ještě dnes v očekávání toho, jak ty obrovské systémy budeme zpracovávat a uvádět do praxe.“

„Zjistil jsem, jak přicházejí na pořad kulatých stolů nová a nová témata,“ řekl JUDr. Havlíček, „že když tu sedí ekonomové, právníci si s nimi příliš nerozumějí a tvrdí, že jejich řeč je nepochopitelná. Když přijdou lékaři, mají právníci problém s uvažováním lékařským a podivují se nad jejich logikou. Teď konstatujeme, jak rozdílně se díváme na informatiku proti těm, kterým je denním chlebem její tvorba. Začínám vážně váhat, jestli bychom v právnícké obci neměli trochu zauvažovat, zda problém je na jejich straně, nebo jestli to náhodou nevyplývá o nás, právnících, více, než bychom si možná přáli. Pravda je, že odborníci v softwarové oblasti vymýšlejí nový obecný jazyk. Je to lingua franca moderní doby. Ale pravda také je, že se nás moc neptáte, jestli si na tom jazyku nezlomíme ... jazyk.“

JUDr. Hana Tichá z Krajského soudu v Praze v diskusi prohlásila: *„Já jsem možná v tomto ohledu trochu zvláštní případ, protože mě opravdu baví si s počítačem hrát. Je pravda, že jsem už také leccos testovala. Za nejdůležitější vlastně považuji to, aby program byl pro mne*

jako pro mírně poučeného počítačového laika uživatelsky příjemný. Mně vlastně nevadí studovat návody, ale stejně je lepší, když člověk manuál vůbec nepotřebuje, protože ho program vede sám. Není to žádná propaganda, ale když jsme se tu sešli při této příležitosti, musím jasně říci, že právě software Codexis považuji z těch, se kterými jsem přišla do styku, za uživatelsky nejpříjemnější. Mluvíím ovšem zatím pouze o vyhledávání a práci s právními předpisy, nikoliv o judikatuře.“

„Minulý týden jsem zažila paní, která mi prodávala lístek na hlavním nádraží v Plzni,“ uvedla JUDr. Kovářová, „a trvalo to strašně dlouho. Dostali totiž nový software, takže ona stále listovala příručkou a někam volala o pomoc. Určitě to tedy není tak, že jen my, právníci, jsme na tom takhle. Nejspíš je ovšem rozdíl v pojmosloví. Primitivní, náhodné a intuitivní ve vaší mluvě počítačových odborníků je něco jiného než v naší řeči.“

„Když mluvíím s kolegy v práci, kteří se naučili pracovat v ASPI, protože nic jiného k dispozici na soudě není, zjišťuji, že ani nemají zájem se něco jiného učit. Tohle už ovládli, naučili se to a nemají potřebu učit se něco nového,“ potvrdila JUDr. Tichá.

Mgr. Hana Burešová z Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec, v diskusi rovněž sdělila, že pobočka krajského soudu pracuje výhradně v ASPI.

Podle Mgr. Šárky Hájkové *„obecně platí – co kdo umí, zvykl si na to a používá to kontinuálně. A to je na našem soudu ASPI. Ale najdou se tací, kteří chtějí něco zkusit, zjišťovat, jestli nenajdou něco lepšího. Já bych ale tu diskusi trochu vrátila tam, odkud jsme vyšli. Myslím, že možná ani pro tento okamžik není nejdůležitější, jak dalece si právníci a informatici rozumějí co do způsobu mluvy a slovníku. Podstatné je, že se navzájem potřebujeme.*

Nezbývá nám tedy nic jiného, než abychom se pokusili si porozumět. Nechci se nikoho dotknout, ale všichni víme, jaké způsoby legislativní práce dnes existují. Dopadá na nás jakási legislativní smršť, což je kvantitativní záležitost – a skutečně není jednoduché se v tom českém právu dnes vyznat. Všechno, co nám materiálně zjednoduší práci, je vítáno, ba je to dokonce čím dál tím víc nezbytné. To je nejspíš podstata toho, oč ve vztahu právníků a informatiků dnes jde. Proto je také cenné toto fórum, že máme příležitost si o své práci navzájem něco říci, vyměnit si zkušenosti a sdělit, co bychom potřebovali. Leitmotiv je skutečně uživatelská příjemnost. A pak samozřejmě také to, aby systém fungoval a nepadal. Ale to je záležitost, která se týká spíše hardwarové stránky věci, našeho vybavení, servisu, který máme nebo nemáme k dispozici.“

JUDr. Havlíček poukázal na realitu, v níž mnohé soudy mají k dispozici v plné nebo testovací formě různé verze různých programů či systémů – jako výsledek marketingové snahy výrobců, kteří poskytují státním institucím testovací „vzorky“ zdarma. „Stát a jeho orgány z tohoto hlediska vystupují jako poněkud zvláštní zákazník. Prostě neřeší problémy, které musí chtít nechtě řešit soukromá sféra.“

„Soudci ale ani nemají jinou možnost,“ doplnila JUDr. Tichá. „Když jsem na začátku devadesátých let měla v práci první počítač, byl k dispozici systém, jehož jméno už si přesně nepamatuji, ale podstata spočívala v tom, že nic jiného nebylo. Ministerstvo se prostě takto rozhodlo. Potom se ministerská preference změnila, resort se rozhodl pro ASPI – a zase nebyla jiná možnost. Table politika přinutila soudce zvyknout si pragmaticky na to, co se nabízí. Já bych třeba po zkušenostech posledního roku dávala přednost Codexisu, ale když budu stát před dilematem, jestli si kupovat Codexis, nebo jestli používat ASPI, které máme k dispozici na soudu všichni zadarmo, budu samozřejmě používat ASPI.“

JUDr. Jan Čipera z Krajského soudu v Hradci Králové prohlásil: „Myslím, že právě v této době je ovšem ideální příležitost nabízet nové systémy a seznamovat se s nimi. Většina uživatelů se domnívá, že umí ASPI. Ale já jsem přesvědčen, že mnozí z těch sebevědomých kolegů netuší, co to ASPI dnes vlastně umí. Žijí z toho, co se naučili, když se s tím programem seznámili. Možná absolvovali nějaké školení v sousední kanceláři a potom si prohlubovali znalosti samostudiem. Před několika lety jsem viděl nějakou prezentační akci a zjistil jsem, co všechno o tom programu nevím. My na krajském soudu pracujeme s programem beck-online, pokládáme ho za skvělý systém, který ASPI překonává. Problém je ovšem vždy v tom, jestli někdo naučí uživatele správně se toho softwaru ptát, správně s ním zacházet. Intuitivní ovládání totiž u těchto právních informačních systémů funguje jen do určité míry. Prostý uživatel – soudce při tom nápadu věci, který

se na něj denně hrne, nemá šanci se tomu věnovat přes den. A je iluzorní si myslet, že po práci se plný nadšení vrhne na počítač s demoverzí a bude si zkoušet, co který program umí. S tím se musí pracovat delší dobu. Nejde rozhodně v krátkém okamžiku porovnat všechny výhody a nevýhody a rozhodnout se. Jestliže někdo dokáže upozornit správným způsobem na přednosti toho či onoho systému, na zdroje, se kterými pracuje, dosáhne úspěchu. ASPI podle mého názoru usnulo na vavřínech, nemá dnes dostatečně uspořádanou judikaturu a literaturu. Ale zvyk je železná košile.“

„To je rukavice, kterou musím zvednout. Justiční akademie tohle může nabídnout a naučit. Teď jsme právě v situaci, kdy přehodnocujeme stávající systém nabídky vzdělávacích programů. V softwarové oblasti musíme prostě úplně skončit s nějakými úvody do práce s tabulkami. Musíme nabízet nové, modernější metody – a to je právě příležitost. Nové nabídky v oblasti právních informací budou určité patřit k tomu, co nás bude zajímat,“ uvedla JUDr. Kovářová. „K tomu musím podotknout, že v Justiční akademii máme k dispozici snad všechny dosažitelné tuzemské elektronické právní informační systémy, ale tendence k praktickému využívání se skutečně omezuje na minimální počet z nich. Jde tedy o to, pro co se ministerstvo rozhodne. Tomu je pak možno i ve vzdělávací oblasti věnovat maximální pozornost.“

„Musím k tomu poznamenat,“ prohlásil Ing. Urbánek, „že i my procházíme v dlouhodobém horizontu nezanedbatelným vývojem. Nemohu mluvit za ostatní tvůrce software, ale Atlas consulting se snaží vést dialog se zákazníkem. To je dnes naprosto nezbytné a je to úplně odlišná situace než v dobách, kdy jsme začínali. Nelze dnes produkovat software, ze kterého má sice uspokojení programátor, ale který není schopen oslovit klienta. Uživatel musí mít z programu radost na první pohled, musí

KULATÝ STŮL SOUDCOVSKÉ UNIE

se na něj těšit. Možná je to řečeno trochu idealisticky, ale je to krédo, ke kterému jsme po nějakých zkušenostech jednoznačně došli. Proto se také účastníme takovýchto diskusních fór a dalších akcí. Programátoři totiž jsou povinni znát názory trhu, na který přicházejí. Musíme být – v tom nejlepší slova smyslu – řízení zákazníky.“

Ing. Gříbková vnesla do debaty další otázku: zda soudci považují za vhodnější a výhodnější pracovat pouze s jedním systémem, nebo zda dávají přednost možností široké volby.

JUDr. Ladislav Derka z Vrchního soudu v Praze k tomu poznamenal: „Budou mluvit jen za sebe, chápejte to jako můj individuální postoj. Už se tady hovořilo o tom, jak věci fungují v zahraničí. Obecně zaznělo, že veřejný nebo státní sektor se uplatňuje spíše v oblasti jednoduchých řešení, kdežto soukromý sektor dominuje ve specialitách. Také bylo řečeno, že ovšem tento systém u nás stejně nikdy příliš nefungoval. Obávám se, že nebude fungovat ani v budoucnu. Jako praktik já bych uvítal jeden jediný systém, který bude uspokojovat všechny požadavky, které na něj mám. Používám také jen jeden program, ale potom musím mnohdy skákat on-line na veřejné weby. Chtěl bych tedy rozhodně jeden univerzální systém. To by mi usnadňovalo práci. Ale chtěl bych se obrátit ještě k jednomu problému. Několikrát se tady zmiňovalo ASPI. Při všech výtkách, které na tento systém slyším, má jednu přednost – a to je obrovská databáze informací, hlavně literatury časopiseckého typu a judikátů. Nemám sice srovnání s ostatními systémy, ale tohle je pro mne velmi důležité. Najít si předpis v úplném aktuálním znění nebo podle nějakých časových os, to je samozřejmě základ, který docílí zřejmě každý ze systémů, jež jsou k dispozici. Ale databáze judikatury a článků, to je skutečně nejcennější součást programu.“

K tomu se připojila JUDr. Monika Vacková z Městského soudu v Praze: „Já s tím také souhlasím. Učit se, jak se dostanu k nějaké informaci, je pro mne samozřejmě komplikace. Dám přednost cestě, kterou znám.“

Podle JUDr. Kovářové by bylo z tohoto hlediska ideální, aby soudy měly k dispozici všechny dostupné programy zdarma.

Mgr. Burešová doplnila: „My se k informacím tohoto typu dostáváme obtížně. I na téhle schůzce jsem dnes v podstatě náhodou. A myslím, že v tom je základ celého problému. Že soudci mnohdy a mnohde nemají dostatek informací. Chyba jistě bude částečně na naší straně, ale rozhodně také na straně softwarových společností, protože neposkytují informace cíleně, soustavně a poutavě. Možná je to hříšný názor, ale ve svém věku si ho mohu klidně dovolit. Zabezpečení soudce by přirozeně mělo být dostatečné. Ale kdyby měl potřebné informace o bohaté nabídce, měl by navíc ještě možnost zvolit si, který konkrétní systém bude pro jeho práci, z jeho individuálního pohledu, ten nejlepší. A rozhodně by mu to nemuselo zajišťovat ministerstvo a jeho informatici. Informatik – a je jedno, na jakém ministerstvu nebo v jaké firmě pracuje – vnímá svět samozřejmě úplně jinak než soudce. Dokud jako soudci nebudeme mít dostatečně přesvědčivou nabídku, která nám jasně ukáže, jaké jsou možnosti, nepřekonáme situaci, která ve skutečnosti není výhodná ani pro jednu ze stran. Naše liberecké pracoviště je poměrně mladé – nejen pokud jde o institucionální historii, ale i vzhledem ke generačnímu složení soudcovského sboru – a jdeme s těmito záležitostmi podle mého mínění hodně dopředu. Ale nejsme samostatný soud, nejsme svébytný subjekt s vlastními financemi a dalšími ekonomickými nástroji, abychom se mohli rozhodnout a sami řešit takové věci. Nemůžeme

dokonce například ani svolat nějakou schůzku, na které bychom si vyslechli informace tohoto typu. To, že jsme si vůbec zajistili střechu nad hlavou, první informační systémy a síť, to byl v roce 2001 náš první počin. Ale od počátku jsme v tomto ohledu závislí na vedení krajského soudu. Prostě je to tak – i takové zvláštní subjekty, jako jsme my, v justici fungují. A bez ohledu na to, že v talárech sedí v Liberci pětatřicet progresivních lidí, nepohneme se v tomto směru dál, protože nám k tomu chybí zázemí. Ale nejsme zase tak úplně bezmocní. Podívejte se například, jak jsme se profilovali v souvislosti s přepisem hlasového záznamu. Samozřejmě – výhodou je například i to, že se na tom podílí liberecká univerzita, ale také to, že softwaroví tvůrci se s námi scházeli. Víc možností v tomto směru nemáme, ale mám vedle sebe kolegy, kteří by se s těmito novinkami rádi seznámili a rádi se s nimi potýkali.“

JUDr. Vacková doplnila: „Pro nás, kteří se jako soudci denně zabýváme interpretací a aplikací práva, je nejdůležitější, abychom si udržovali soustavný přehled o aktuálním stavu právních předpisů, judikatury a odborné literatury. Otázkou ve vztahu k softwarovým firmám ovšem je, jaké zdroje a hlavně jakým způsobem dovedou zpracovat. Pokud potřebuji ke své práci v konkrétní chvíli předpis a mám ho ve svém programu, necítím samozřejmě žádné nutkání hledat ho ještě někde jinde. Pokud jde o judikaturu, ani tam nevidím zásadní kritické místo, protože díky webovým stránkám nejvyšších soudů přístupná v základním rozsahu je. Problematické v řadě případů samozřejmě zůstává, jak kvalitně je judikatura vybrána a zpracována. Pokud jde o literaturu, tam jsou podmínky nejspěšnější a také rozdíl největší. Ale podle mne jde skutečně především o otázku po způsobu – jak, protože obsah otázky po věcné náplni je více méně dán.“

JUDr. Tichá k této problematice uvedla: „Zjednodušeně řečeno – kdybych měla v nabízeném softwaru na jednom místě judikaturu a literaturu, ale chyběly by tam právní předpisy, které bych musela vyhledávat někde jinde, rozhodně bych nebyla spokojena a takový software bych nevolila. Ty tři složky, o kterých mluvila například právě teď dr. Vacková, jsou podstatné. Musím je najít v potřebné kvantitě, která je naprosto jasně dána u právních předpisů, více méně u judikatury, méně zřetelně u literatury, ale v zásadě víme, o čem se jedná. Musíme je ovšem mít k dispozici také v potřebné kvalitě zpracování. A v tom bývá největší problém. Ale zkoumáte-li otázku, jestli by soukromé firmy měly soustřeďovat pozornost na nějaká úzce specializovaná řešení, kdežto obecnou bázi informací by měl poskytovat stát, moje odpověď zní: Je mi to vlastně z obsahového hlediska jedno, jen chci mít všechno na tomtež místě.“

V dalším průběhu debaty zúčastnění podrobně diskutovali o optimalizaci přístupu k potřebným právním informacím. Doc. Hana Marková sdělila zkušenosti z akademické půdy: „Na právnické fakultě máme v současnosti k dispozici všechny systémy, o kterých tu byla řeč. Beck-online jsme měli pouze dočasně a finanční podmínky, které nakladatelství stanovilo, fakulta při svém rozpočtu nemohla akceptovat, takže tam je přístup omezen. Studenti si samozřejmě práci s jednotlivými dostupnými systémy osvojují a zvykají si. Tím se vytváří v nové generaci právníků pocit, že elektronické právní informace jsou běžně přístupné, že patří ke stylu života. Problém ale vidím v úplně jiné otázce, která tady zatím nezazněla. Je velmi příjemné mít přístup k odborné literatuře zajištěn tímto způsobem. Ale potýkáme se s problémem zveřejňování studentských prací – od bakalářských přes diplomové, rigorózní až po disertační. Hledá se forma, jak zajistit, aby si studenti při tvorbě

nových prací nevypomáhali tím, co se tak často objevuje – kopírováním určitých částí cizích textů. Rozšiřování zdrojů informací v tomto směru obavu z kopírování a plagiátorství přináší stále zřetelněji. Bohužel, programy, které odhalují shodu textových částí dokumentů, jsou spíše zaměřeny technicky. Pokud někdo ocituje zákon, najde se samozřejmě v takové diplomové práci shoda ve vysoké míře. Stává se tedy, že tam, kde v literatuře nebo judikatuře je v textu použit text zákona, dochází ke kopírování, aniž by dokonce autor věděl, že autorem ve skutečnosti není. Na druhou stranu – upřímně – tam, kde je v elektronickém systému uveden jen nějaký odkaz nebo anotace, jsou studenti otráveni, protože chápou, že z toho mnoho čerpat nelze a že by museli do jiného zdroje. S tím je spojen další problém – autorskoprávní. Co je vůbec možno v těchto právních informačních systémech používat jako volně přístupné texty. My jsme v tomto směru vázáni opatřením rektorátu, ale náš Ústav autorského práva označil toto opatření za hodné pozornosti Ústavního soudu na základě ústavní stížnosti. Myslím, že dodržování autorskoprávní ochrany je při tvorbě elektronických právních informačních systémů jedním z klíčových problémů. Komerční firmy, které se na tvorbě těchto systémů podílejí, někdy nechápou limity toho, jak se lze legálně dostat k textům, které by do svých databází potřebovaly. Mnohdy neberou v úvahu, že autorská díla jsou vázána nakladatelskými licenčními smlouvami. Jestliže firma nemá vlastní nakladatelství a vlastní autorskou produkci, sotva se dostane k rozsáhlejšímu souboru literárních autorských děl. Těžko tedy také z tohoto hlediska lze předpokládat, že by kterýkoliv komerční subjekt dokázal soustředit všechnu právníkovou literaturu v jednom software. Jsem tedy stoprocentně pro to, aby se pracovalo formou odkazů, anotací, ale domnívat se, že se někde soustředí komplexní právní knihovna v elektronické formě, to by v tomto okamžiku vyžadovalo obrovské finanční náklady. To jsou meze, které se budou obtížně překonávat.“

Moderátor JUDr. Havlíček v diskusi poznamenal, že by z tohoto hlediska možná stálo za to uvažovat o určitém informačním standardu jako o právu veřejné služby. „Komplexní bezplatný přístup veřejnosti k základním právním informacím, to znamená zejména k právním předpisům a dalším pramenům práva, de facto nelze řešit jinak než formou veřejného právního pojištění,“ prohlásil. „To je ovšem společensky i politicky v nejbližších dobách neprůchodná záležitost, ale časem této postdemokracii nic jiného nezbude, než tímto způsobem hledat zdroje k pokrytí přebujelých povinností, které produkuje. Pokrytecké ovšem je, že stát v tomto směru neváží všem stejně. Některé části tohoto informačního balíku vykoupil, jiné nikoliv. Některé poskytuje zdarma, jiné vůbec. Na druhé straně studenti práv i profesionální právníci by přirozeně dávali přednost přísunu informací zdarma. Ostatně – není se co divit. Proč má právník

neustále potřebu získávat nové informace? Proto, že by se vzdělával do hloubky? To je spíš výjimečné. Pravidlem je, že musí neustále doplňovat svou informační bázi proto, že parlament, legislativa a exekutiva chrlí jeden právní předpis za druhým, aby je vzápětí zase novelizovaly.“

S tím souhlasil JUDr. Čipera, který mimo jiné uvedl: „Nemůžeme se ovšem chovat k soudci tak, jako kdyby někdo zaměstnal zedníka, chtěl po něm postavit dům, ale nedal mu cihlu, fanku a zástěru. Soudce v době tzv. legislativní smršti nemůže práci dělat, nevytvoří-li mu stát i z tohoto hlediska podmínky pro práci. Komerční sféra musí vyřešit otázku zachovávání autorských práv, což skutečně je gordický uzel, ale jinak se musí soustředit především na vyhledávací možnosti, na samotný obsah, v němž rozhodující roli hraje text Sbírky zákonů. Druhý velký krok je v třídění, selekci. A třetí, nejsložitější, v tom, že bude zapotřebí vytvořit tým lidí, kteří budou pracovat na tom, aby celý ten systém byl spjatý se životem, protože většina uživatelů jej potřebuje proto, aby vyřešila nějaký konkrétní právní problém, nikoliv z badatelských důvodů. Bude to vyžadovat geniálních mozků, které budou schopny řadit, třídit a také redukovat data, odstraňovat to, co vývojem práva ztrácí hodnotu.“

Diskuse kolem kulatého stolu probíhala několik hodin. Postřehy, s nimiž jsme vás mohli seznámit v tomto příspěvku, zachycují jen část námětů a stanovisek diskutujících. Rozhodně se k těmto tématům budeme dále vracet i ve spolupráci se společností Atlas consulting, partnerem časopisu Soudce a tvůrcem elektronického právního informačního systému Codexis Justice, který by měl reagovat právě na potřeby soudců.

(zaznamenala Alena Malátová,
tajemnice redakce časopisu Soudce)